

Fokus på världshandeln

Afrikagrupperna • Diakonia • Fair Trade Center • Forum för systemdebatt • Forum Syd • Fältbiologerna • Konsumenter i Samverkan • Konsumentföreningen Stockholm • Lutherhjälpen • Röda Korsets Folkhögskola • Svenska Naturskyddsföreningen • Världsbutikerna för Rättvis Handel • Världsnaturfonden – WWF

Världens utveckling

Under de senaste årtiondena har många fått det bättre i världen. Dock kan konstateras att:

- miljöförstöringen, som helhet, ökat
 - det årliga utsläppet av koldioxid, en av orsakerna till den hotande växthuseffekten har fyrdubblats de senaste femtio åren.
- antalet fattiga människor i världen ökat
 - ca 1,3 miljarder människor är mycket fattiga- av dessa är 70% kvinnor-, drygt 800 miljoner har inte ens tillräckligt att äta
- klyftorna mellan fattiga och rika växer
 - den rikaste femtedelen av världens befolkning förbrukar 80 procent av resurserna

Världshandeln

Idag är många av de varor vi köper producerade långt bort. Världshandeln har vuxit snabbare än den globala tillväxten. Handeln skapar inga varor i sig. Men genom handeln tvingas företagen konkurrera med producenter i hela världen om konsumenterna. Därför fungerar handeln som en ständig drivkraft för att producera effektivare och till lägre kostnader. Vilket ofta gör varorna bättre och billigare för oss konsumenter.

Men ibland kan det billiga priset bero på att varorna produceras under oacceptabla sociala och arbetsmiljömässiga för-

hållanden. Det kan också bero på att många miljöeffekter av produktion och transport inte alls "betalas" utan drabbar både människorna i det land varan produceras och på sikt alla människor t ex i form av klimatförändringar eller utfiskade världshav.

Vad som produceras i världen och hur går dock att påverka. Det är följden av:

- de val vi gör som enskilda konsumenter
- hur de nationella och internationella regelverken om handel ser ut och
- hur de producerande företagen agerar.

Välj din konsumtion!

Du kan handla för en bättre miljö:

- köp *Krav-*, *Bra miljöval-* eller *Svanen-*märkta varor – en direkt miljöinsats som gör att mindre gifter sprids
- när det gäller träprodukter, fråga efter *FSC*-märkta
- köp mindre – den rika världen konsumerar en orimligt stor del av världens resurser
- köp återvinningsbart och återanvänd
- köp inte varor du vet eller misstänker har negativa miljöeffekter (om de inte är miljömärkta), t ex trädgårdsmöbler av tropiskt trä eller jätteräkor
- köp närproducerat när det är möjligt, det är inte alltid men oftast resurssnålast – transportererna utgör en stor miljöbelastning

Du kan handla för en rättvisare värld:

- köp *Rättvisemärkta* varor eller varor i *Världsbutiker för rättvis handel*
- köp om möjligt direktimporterat där information finns att producenten är bra och där vinsten går direkt till producenten istället för mellanhanden
- köp varor som så långt som möjligt är förädlade i ursprungslandet
- köp inte varor från företag du inte vill stödja

Fråga efter rättvise- och miljömärkta varor i affärerna och *be* affärsinnehavare ta in dem om de inte redan har dem.

Det ger resultat att välja som konsument:

- 5 % av Sveriges jordbruksareal odlas nu ekologiskt.
- Import av rättvist handlade varor i Europa bidrar till att flera miljoner människor i u-länder får ett bättre pris för sina produkter och kan förbättra sin levnadsstandard
- 90% av tvätt- och diskmedlet som säljs i Sverige idag är miljömärkt

Vad styr världshandeln?

Världshandeln styrs idag politiskt huvudsakligen av regler beslutade inom Världshandelsorganisationen – WTO (World Trade Organisation) där cirka 130 länder (däribland Sverige) är medlemmar. Det finns dock en växande diskussion om och kritik av WTO-regelverket, framför allt från utvecklingsländer och folkrörelser. Många menar att reglerna idag huvudsakligen gynnar de stora företagen och de rika länderna i Nord och gör det svårare för fattiga länder att utveckla sin egen industri eller odla mat så man kan försörja sin egen befolkning.

Regelverken viktiga

Även om du kan göra mycket som konsument finns det begränsningar. Tillgången på ”bra” varor kan vara begränsad och många av dessa produkter är tyvärr fortfarande dyra. Dessutom är det svårt för dig som konsument att välja hur busen du åker med är tillverkad. Eller maskindelarna i de fabriker som gör varorna. Eller hur gruvbrytningen går till för råvarorna både till busen och maskinen. Det är både orimligt och omöjligt att du som konsument ska ta hela ansvaret.

Du kan påverka de politiska regelverken:

- Gå med i/stöd organisationer som arbetar för att förändra regelverken.
- Sätt dig in i vad WTO innebär.
- Kontakta politiker, be dem förklara sina ståndpunkter, tala om vad du tycker.
- Skriv insändare.

Det ger resultat att engagera sig

1998 stoppades ett multilateralt investeringsavtal (MAI) som skulle medfört stora negativa konsekvenser för världens fattiga och världens miljö efter en intensiv kritik, debatt och kampanj från miljö- solidaritets- konsument och fackliga organisationer i hela världen.

ret. De politiska regelverken som styr världshandeln är också av avgörande vikt och det är centralt att de utformas bra.

WTO

I WTO har man kommit överens om ett internationellt regelverk som enskilda länder måste följa. Huvudsyftet med WTO är att sänka och avskaffa tullar och andra ”handelshinder”. Det som definieras som ”handelshinder” inom WTO ligger dock inte sällan inom vad som normalt betraktas som konsument- miljö- eller utvecklingspolitik. Ett exempel är att USA (med stöd av WTO-reglerna) hotar EU med handelskrig för att EU förbjudit import av biffkött från kor som fötts upp med hormoner. Detta förbud betraktas som ett handelshinder. USA och Canada har också signalerat att man ser kraven på separat hantering och märkning av genmanipulerade/modifierade varor som ett potentiellt handelshinder och därmed i strid med WTO:s regelverk.

Toppmöte i december

Ett toppmöte ska hållas i december 1999 i Seattle. Förslag finns på att starta en ny stor förhandlingsrunda och ytterligare utvidga WTOs mandat till att bland annat omfatta nya avtal om internationella investeringar och offentlig upphandling. Hundratals folkrörelser runt om i hela världen kräver dock att världens politiker innan man går vidare i nya förhandlingar grundligt och förutsättningslöst bör utvärdera vad WTOs regler egentligen får för effekter för världens miljö och världens fattiga.

Påverka företagen

Det är också viktigt att de producerande/importerande företagen tar ansvar för att varor som tillhandahålls är bra producerade. Företag är normalt varken ”goda” eller ”onda”. Deras jobb är att maximera vinsten åt ägarna inom ramen för de lagar som gäller. Men good-will är också viktigt, särskilt för företag som säljer på sina namn och varumärken. Om företagen utsätts för så starka påtryckningar från konsumenter och medborgare att de bedömer det som god företagspolitik att till exempel ta ett större ansvar för sociala frågor och miljön så kommer de att göra det. Till exempel genom att frivilligt åta sig att följa ”uppförandekoder” vilket kan innebära att de tar ansvar för att varorna man producerar/importerar är schysst producerade.

De stora transnationella företagen har en oerhörd makt:

- Av de 100 största ekonomierna i världen (företag, länder) är ca 50 st. företag. De stora företagen har alltså en långt större omsättning än många av de fattiga länderna.
- De 500 största företagen kontrollerar idag i praktiken ca 70% av världshandeln och 80% av utlandsinvesteringarna.
- Cirka en tredjedel av världshandeln sker inom företagskoncernerna.
- Företagen och deras intresse- och lobbyorganisationer har ett mycket stort inflytande över hur de politiska regelverken för världshandeln utformas.

För företagen är det ett bra försäljningsargument att du som konsument säkert vet att kläderna du köper på ett visst företag är producerade utan skadligt barnarbete, med mindre miljöförstöring och att de som jobbar i fabriken på andra sidan jordklotet kan organisera sig fackligt. Men för att det ska bli så krävs påtryckningar.

Du som konsument och medborgare kan:

- fråga företagen eller importören hur varorna produceras
- skicka vykort, brev, ring eller maila

Det ger resultat att påverka företagen!

1997 antog Hennes & Mauritz, efter det att hundratusentals konsumenter tryckt på, en uppförandekod om anställdas rättigheter i fabriken där kläderna tillverkas. H&M har nu tillsammans med organisationer inom ”Kampanjen Rena Kläder” påbörjat arbetet med att bygga upp system för oberoende kontroll

Adresser till några av de organisationer som arbetar med handelsfrågor:

AFRIKAGRUPPERNA • Tegelviksgatan 40 • 116 41 Stockholm •

tel: 08-442 70 60 • fax: 08-640 36 60 • hemsida: www.afrikagrupperna.se

• Afrikagrupperna informerar och driver kampanjer kring det globala handelssystemet. Afrikagruppernas årskrönika 1999 ' Handel och företag i södra Afrika' tar upp dessa frågor. Afrikagrupperna importerar och säljer rättvisa afrikanska varor.

DIAKONIA • Box 1774 • 111 87 Stockholm •

tel: 08-453 60 00 • fax: 08-453 69 29 hemsida: www.diakonia.se

• Diakonia vill verka för människors lika värde. Diakonia är sex frikyrkors gemensamma biståndsorganisation vars arbete alltid bygger på ett samarbete med nationella och lokala kyrkor och organisationer i tredje världen. Då globala handelsregler i WTO, EU's jordbrukspolitik och skuldpolitik i Världsbanken och IMF kan både motverka eller understödja biståndets utvecklingsansträngningar har Diakonia allt tydligare engagerat sig i dessa frågor.

FAIR TRADE CENTER/ Kampanjen Rena Kläder • Malmgårdsvägen 14 •

116 38 Stockholm • tel: 08-643 43 64 • fax: 08-642 60 21 • e-mail:

info@fairtradecenter.a.se/ • info@renaklader.org • hemsidor:

www.fairtradecenter.a.se • www.renaklader.org

• Fair Trade Center vill bidra till en världshandel som tar större social- och miljöhänsyn. Arbetar genom konsumentupplysning om olika varor och företag samt genom att direkt påverka svenska företag om deras påverkan i Syd. Fair Trade Center arbetar aktivt inom "Kampanjen Rena Kläder som syftar till att förbättra villkoren för klädarbetarna runt hela världen.

FORUM FÖR SYSTEMDEBATT • c/o Birgitta Hambraeus • Hornberga 6837 •

79490 Orsa • tel: 0250-470 52 • även St Eriksg 55 ög 1 tr • 112 34 Stockholm •

e-post: birgitta.hambraeus@telia.com • hemsida (t.v.): hem2.passagen.se/klevenas

• Forum för systemdebatt är ett öppet tvärvetenskapligt nätverk, som genom föredrag och debatter vill uppmärksamma förhållandet mellan vårt ekonomiska system och de globala utmaningarna i dagens värld.

FORUM SYD • Box 175 10 • 118 91 Stockholm • tel: 08-702 77 00 •

fax: 08-702 90 99 • e-post: forum.syd@forumsyd.se • hemsida: www.forumsyd.se

• Forum Syd är en samverkansorganisation bestående av ca 130 medlemsorganisationer, som alla arbetar med utvecklingsfrågor. Forum Syd engagerar sig, förutom i biståndet, för att påverka de politiska regelverken för handel och investeringar eftersom dessa i hög grad styr världens utveckling. Forum Syd vill verka för en handelspolitik som gynnar en rättvis och hållbar utveckling och bevakar därför och bedriver opinionsarbete om WTO.

FÄLTBIOLOGERNA • Box 6047 • 102 31 Stockholm • tel: 08-31 56 34 •

fax: 08-31 56 35 e-post: info@faltbiologerna.se • hemsida: www.faltbiologerna.se

• Fältbiologerna är unga människor som gillar att vara ute i naturen och som är beredda att slåss för den. Utan vuxna ledare åker vi ut i skog och mark. Som fältbiologer lär vi oss att förstå sambanden i naturen och inser hur lätt balansen kan rubbas. God miljö är välfärd. Varför ska inte vi få leva med ren luft och gröna skogar när det varit en självklarhet för tidigare generationer?

KONSUMENTER I SAMVERKAN • Box 88 • 577 22 Hultsfred • tel: 0495-413 15 • e-post: info@konsumentsamverkan.se • hemsida: www.konsumentsamverkan.se
• Konsumenter i Samverkan är paraplyorganisationen för ett 20-tal ideella fristående riksorganisationer och lokala grupper, samt individuella medlemmar, som samverkar för ett uthålligare och friskare samhälle, där konsumenterna får ett befogat och rättmätigt inflytande

KONSUMENTFÖRENINGEN STOCKHOLM • Box 4050 • 102 61 Stockholm tel: 08-743 50 00 • hemsida: www.konsumentforeningenstockholm.se
• Konsumentföreningen Stockholm med omkring 480 00 medlemmar är Sveriges enskilt största konsumentorganisation. Föreningens uppgift är bl a att stärka konsumenternas ställning, i Sverige och internationellt.

LUTHERHJÄLPEN • 751 70 Uppsala • tel: 16 95 00 (vxl) • fax: 018-16 97 72 • e-post: lena.u.furberg@mail.svkyrkan.se • hemsida: www.svkyrkan.se/lutherhjälpen
• Lutherhjälpen är Svenska kyrkans internationella utvecklingsarbete. Fokus i arbetet ligger på ekonomisk och social rättvisa, ekologisk hållbar utveckling, livsmedelssäkerhet och lokal resursmobilisering, som alla på flera sätt relaterar till frågor om världshandeln. Lutherhjälpen står bakom Sackeus, Ekumeniska u-landsimporten AB, och var initiativtagare och pådrivande vid tillkomsten av Rättvisemärkt i Sverige.

RÖDA KORSETS FOLKHÖGSKOLA • Gripsholm • 647081 Mariefred • tel: 0159-36100 • fax: 0159-12350 • hemsida: www.redcross.se/gripsholm
• Röda Korsets Folkhögskola är en internationellt inriktad folkhögskola. Bland de långa kurserna finns: Världens barn, Konflikthantering, Globalt samspel och Kommunikation. Våren 2000 planeras en terminskurs och en distanskurs kring Rättvis Handel där det ingår studiebesök till småskaliga producenter i Zimbabwe.

SVENSKA NATURSKYDDSFÖRENINGEN • Box 4625 • 116 91 Stockholm • tel: 08-702 65 00 • fax: 08-702 08 55 • e-post: info@snf.se • hemsida: www.snf.se
• Svenska Naturskyddsföreningen (SNF) ansvarar för *Bra miljöval*-märket, och verkar för att handelspolitiken skall befrämja en miljömässigt uthållig utveckling. SNF bevakar särskilt hur frågor rörande miljö, skog, jordbruk och rätten till genetiska resurser hanteras inom WTO.

VÄRLDSBUTIKERNA FÖR RÄTTVIS HANDEL • Alsikegatan 6 • 753 23 Uppsala • tel: 018-10 99 20 • e-post: info@varldsbutikerna.org • hemsida: www.varldsbutikerna.org
• Världsbutikerna för Rättvis Handel är en medlemsorganisation för lokala butiker i Sverige som arbetar för långsiktiga handelsrelationer med småproducenter i syd för ekonomisk och social trygghet.

VÄRLDSNATURFONDEN- WWF • Ulriksdals Slott • 170 81 Solna • tel: 08-624 74 00 • fax 08-85 13 29 • hemsida: www.wwf.se
• Världsnaturfonden, WWF, är en av världens ledande globala miljöorganisationer med ca. fem miljoner medlemmar. Organisationen arbetar oberoende och partipolitiskt obundet i närmare 100 länder över hela världen. Arbetet bedrivs ute på fältet, men också bakom skrivbord, i laboratorier, i maktens korridorer och vid de internationella förhandlingsborden

Handel - inget självändamål

Många organisationer i Sverige arbetar med handelsfrågor på olika sätt.

Organisationerna har sina emellan olika analyser, värderingar och strategier. En grundläggande gemensam ståndpunkt är dock att vi inte ser handel eller ökad handel som ett självändamål. Handel, liksom investeringar, är endast ett av många medel för en utveckling som måste vara rättvis och ekologiskt hållbar.

Organisationerna arbetar för att på olika sätt synliggöra handel, problemen kring handel och vad som kan göras för att förbättra situationen. Vissa arbetar med att importera bra produkter. Andra med märkningssystem, för att väcka opinion och påverka handelsregelverken eller för att påverka företagen.